

Χαρτογραφώντας τη Βιομηχανική Κληρονομιά της Ελλάδας με τη βοήθεια των ψηφιακών τεχνολογιών. Οι δυνατότητες και τα όρια άτυπων ομάδων εθελοντών: η εμπειρία της ομάδας Βι.Δ.Α. (www.vidaomada.gr)

Βακαλοπούλου Μαριλένα¹, πολιτισμιολόγος
Δανιήλ Μαρία¹, αρχιτέκτονας
Λαμπρόπουλος Χρήστος², εκπαιδευτικός
Φασουράκης Ηρακλής¹, χημικός μηχανικός

¹ Ερευνητές Βιομηχανικής Κληρονομιάς - Επιμελητές Ομάδας Βι.Δ.Α., ² Διαχείριση Ιστοσελίδας

Περίληψη

Η Βιομηχανική Κληρονομιά στην Ελλάδα είναι υποτιμημένη, καθώς δεν επετεύχθη στη χώρα μας το επίπεδο εκβιομηχάνισης των δυτικών χωρών, αν και η πρόοδος της ελληνικής βιομηχανίας του 19ου και των αρχών του 20ου αι., ήταν συγκρίσιμη με την αντίστοιχη των περισσότερων ευρωπαϊκών κρατών της περιόδου. Πολλοί παράγοντες ανέκοψαν, όμως, αυτήν την παράλληλη πορεία, με αποτέλεσμα η ελληνική βιομηχανία να παραμείνει στάσιμη.

Σήμερα, τα κατάλοιπα της ελληνικής βιομηχανίας βρίσκονται διασκορπισμένα σε όλη την Ελλάδα, εγκαταλειμμένα και παραμελημένα. Ο ρόλος τους στην οικονομική και κοινωνική ζωή της χώρας, η σημασία και η σπουδαιότητά τους, διαγράφονται με ταχείς ρυθμούς από τη συλλογική μας μνήμη.

Ενάντια σε αυτή την απαξίωση και τη διολίσθηση στη λήθη της ιστορίας ενός κλάδου της οικονομίας, που συνετέλεσε δυναμικά στην ανάπτυξη της χώρας, εθελοντές ερευνητές της ελληνικής βιομηχανίας συνέστησαν διαδικτυακή ομάδα (www.facebook.com/groups/industry.archaeology) για να προωθήσουν την επικοινωνία ανθρώπων με κοινά ενδιαφέροντα (Μάρτιος 2015).

Από την επικοινωνία των μελών της ομάδας, αναδείχθηκε η ανάγκη καταγραφής αυτών των καταλοίπων, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί το ιστολόγιο (<https://vida-omada.blogspot.com>) Βιομηχανικά Δελτία Απογραφής (Βι.Δ.Α), στο οποίο άρχισε και συνεχίζεται η κοπιώδης απογραφή της βιομηχανικής ιστορίας της Ελλάδας (Οκτώβριος 2017). Η προσπάθεια αυτή μετεξελίχθηκε σε ιστοσελίδα (www.vidaomada.gr), στην οποία περιλαμβάνονται τα δελτία απογραφής και οι χάρτες εντοπισμού των βιομηχανικών αυτών υπολειμμάτων (Απρίλιος 2019).

Χρησιμοποιώντας μια σειρά από ψηφιακά εργαλεία, οι καταγραφείς της ομάδας Βι.Δ.Α εργάζονται ώστε να εντοπίσουν, να καταγράψουν και να διασώσουν οποιαδήποτε διαθέσιμη πληροφορία από αξιόπιστες πηγές, σε οποιαδήποτε μορφή, σε μια σοβαρή και συστηματική προσπάθεια ψηφιοποίησης, συμβάλλοντας ουσιαστικά στη διάσωση στοιχείων και μαρτυριών για την ελληνική βιομηχανική κληρονομιά.

Παρά τις αντιξοότητες που αντιμετωπίζει η ομάδα (το μεγάλο μέγεθος του εγχειρήματος, το ολιγάριθμο των μελών της, η δυσκολία προσέλκυσης νέων μελών, η μειωμένη πρόσβαση σε εργαλεία χρηματοδότησης και μέσα προβολής), φιλοδοξεί με αυτή την προσπάθεια, να συνεισφέρει στην ενεργοποίηση, προς κάθε κατεύθυνση, για την καταγραφή, τη διάσωση και αποκατάσταση των βιομηχανικών μας μνημείων.

Συνομογραφίες:

ΒΑ: Βιομηχανική Αρχαιολογία

ΒΚ: Βιομηχανική Κληρονομιά

Βι.Δ.Α: Βιομηχανικά Δελτία Απογραφής

ΕΒΚ: Ελληνική Βιομηχανική Κληρονομιά

Λέξεις Κλειδιά: βιομηχανική κληρονομιά, βιομηχανική αρχαιολογία, ψηφιοποίηση, καταγραφή, Βιομηχανικά Δελτία Απογραφής (ΒιΔΑ), πολιτιστική κληρονομιά, τοπικές κοινωνίες

Επικοινωνία με συγγραφείς: vidaomada@gmail.com

1. Βιομηχανική Αρχαιολογία και Βιομηχανική Κληρονομιά

Η Βιομηχανική Αρχαιολογία (BA)¹ είναι η επιστήμη που ασχολείται με τη συστηματική μελέτη των βιομηχανικών υλικών στοιχείων και καταλοίπων του παρελθόντος. Το επιστημονικό πεδίο της BA ενσωματώνει δεδομένα από την αρχιτεκτονική, την κατασκευή, τη μηχανική, την τεχνολογία, τον πολεοδομικό σχεδιασμό, την ιστορική συντήρηση, την αρχαιολογία, τη μουσειολογία κλπ., προκειμένου να «αναδημιουργήσει» με στοιχεία την ιστορία των παλαιών βιομηχανικών δραστηριοτήτων (Labadi, S., 2001). Αυτά τα στοιχεία συλλογικά αναφέρονται ως **Βιομηχανική Κληρονομιά (BK)**, συμπεριλαμβανομένων των κτιρίων, των μηχανημάτων, των τεχνουργμάτων, των χώρων, των υποδομών, των εγγράφων και κάθε άλλου αντικειμένου που σχετίζεται με την παραγωγή, τη δημιουργία, την εξαγωγή, τη μεταφορά ή την κατασκευή προϊόντων, όπως ορίζεται από τη Χάρτα του Nizhny Tagil για τη BK².

Ο όρος **Βιομηχανική Αρχαιολογία** διαδόθηκε στα μέσα της δεκαετίας του 1950, όταν εμφανίστηκαν τα πρώτα σημάδια αποβιομηχάνισης (Buchanan, A., 2005 / Palmer, M. & Orange, H., 2016). Με την πάροδο του χρόνου, το αυξημένο ενδιαφέρον για τη **Βιομηχανική Κληρονομιά** είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία πολλών ειδικών οργανισμών (TICCIH³, SIA⁴, AIA⁵, E-FAITH⁶, ERIH⁷) ή ώθησε και άλλους οργανισμούς, ειδικευμένους στην κληρονομιά και τον πολιτισμό γενικότερα (UNESCO⁸, ICOMOS⁹, WHC¹⁰, Europa Nostra¹¹), να εμπλακούν με τη BK. Όλη αυτή η δραστηριοποίηση οδήγησε σε ραγδαία αύξηση της έρευνας, της τεκμηρίωσης, της αποκατάστασης και της επαναχρησιμοποίησης εγκαταστάσεων BK σε όλο τον κόσμο.

2. Βιομηχανικά μνημεία

Βιομηχανικά μνημεία θεωρούνται τόσο τα κτίρια ή τα συγκροτήματα κτιρίων με το μηχανολογικό και τεχνικό εξοπλισμό τους, όσο και τα εργαλεία, τα προϊόντα τους και τα αρχεία τους που δίνουν μια εικόνα για το παραγωγικό παρελθόν τους, καθώς και για τον τρόπο ζωής και εργασίας μέσα και έξω από αυτά. Τα βιομηχανικά μνημεία αποτελούν απαραίτητα στοιχεία για τη μελέτη του βιομηχανικού και προβιομηχανικού (βιοτεχνικού) πολιτισμού, είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με την οικονομική ιστορία κάθε τόπου και αποτελούν το αντικείμενο της μελέτης της βιομηχανικής αρχαιολογίας (Καλοσκάμης Ν., Κολλάτος Ι., 2004).

3. Η Βιομηχανία στην Ελλάδα

Η BK στην Ελλάδα είναι υποτιμημένη λόγω του ευρέως διαδεδομένου «εθνικού μύθου» ότι η Ελλάδα δεν είχε ποτέ αξιόλογη βιομηχανική υποδομή. Όντως, η Ελλάδα δεν έφτασε στα επίπεδα εκβιομηχάνισης των δυτικών χωρών. Παρόλα αυτά, μέχρι και το 1970 περίπου, η πρόοδος της ελληνικής βιομηχανίας ήταν συγκρίσιμη με τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες της εποχής.

Και ενώ παρατηρήθηκε σημαντική ανάπτυξη στην ελληνική βιομηχανία της μεταπολεμικής περιόδου, η ανάπτυξη αυτή δεν συνεχίστηκε, καθώς η βιομηχανική παραγωγή δεν διέθετε τις βάσεις, ώστε να εξασφαλίσει τη μελλοντική κερδοφορία της. Οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν ήταν αποσπασματικές και στόχευαν στο βραχυπρόθεσμο κέρδος. Τα κίνητρα που δόθηκαν από το κράτος δεν ήταν στρατηγικού χαρακτήρα, αλλά εξασφάλιζαν μονάχα την κερδοφορία των βιομηχανικών επιχειρήσεων. Τέλος, η διαπλοκή με την πολιτική εξουσία διαδραμάτισε το ρόλο της στην περαιτέρω εξαθλίωση της βιομηχανικής παραγωγής (Γιαννίσης Τ., 1993).

Από το 1970 οι ελληνικές βιομηχανίες άρχισαν να κλείνουν, μια τάση που έγινε μαζική αργότερα.

¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Industrial_archaeology, βλ για αναφορές, σχετικά βιβλία, κατάλογο οργανισμών.

² Ιούλιος, 2003: <http://ticcih.org/about/charter/>

³ The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage: <http://ticcih.org/>

⁴ Society for Industrial Archeology: <http://www.sia-web.org/>

⁵ The Association for Industrial Archaeology: <https://industrial-archaeology.org>

⁶ European Federation of Associations of Industrial and Technical Heritage: <http://www.industrialheritage.eu/>

⁷ European Route of Industrial Heritage <https://www.erih.net/>

⁸ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: <https://en.unesco.org/>

⁹ International Council on Monuments and Sites: <https://www.icomos.org>

¹⁰ World Heritage Centre: <https://whc.unesco.org/>

¹¹ Europa Nostra: <http://www.europanostra.org/>

Αποτέλεσμα: βιομηχανικά κατάλοιπα κάθε είδους και μεγέθους, όπως κτίρια, μηχανήματα, εταιρικά αρχεία κλπ., είναι εγκαταλελειμμένα, παραμελημένα και διασκορπισμένα σε όλη την Ελλάδα. Δυστυχώς, η σημασία και η σπουδαιότητά τους, ο ρόλος τους στην οικονομική και κοινωνική ζωή του τόπου μας σβήνουν γρήγορα και χάνονται μαζί με τους φορείς των αναμνήσεών τους. Κι όμως, τα περισσότερα από αυτά αξίζουν να διασωθούν, τουλάχιστον στη συλλογική μας μνήμη.

4. Η Ελληνική Βιομηχανική Κληρονομιά

Η συλλογική στάση απέναντι στην **Ελληνική Βιομηχανική Κληρονομιά (ΕΒΚ)** άρχισε σιγά σιγά να αλλάζει από το 1980, με πρωτοβουλίες ατόμων και φορέων, μαθήματα κατάρτισης, συνέδρια, δημοσιεύσεις και αποκαταστάσεις εργοστασίων, αποθηκών, λιμένων και άλλων χώρων ΒΚ από το Υπουργείο Πολιτισμού, Πανεπιστήμια¹², μουσεία¹³, δήμους¹⁴, ιδιωτικούς¹⁵ και δημόσιους φορείς¹⁶.

Σε μία από αυτές της πρωτοβουλίες το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών δημιούργησε (2013-2015) μια σειρά εξειδικευμένων προγραμμάτων για πτυχιούχους πανεπιστημίων, ένα από τα οποία αφορούσε τη **ΒΑ**¹⁷. Μερικοί από τους αποφοίτους αυτού του προγράμματος, προσπαθώντας να καλύψουν την έλλειψη σχετικών πληροφοριών που υπάρχει στην Ελλάδα αναφορικά με τη ΒΑ, ξεκίνησαν μια διαδικτυακή προσπάθεια για την έρευνα της **ΕΒΚ**. Το Μάρτιο του 2015, δημιούργησαν μια ομάδα επικοινωνίας στο Facebook (FB) (www.facebook.com/groups/industry.archaeology) για να συνδεθούν και να αναζητήσουν ομοϊδεάτες σε όλη τη χώρα. Μέχρι το 2016, έγινε φανερό ότι η ομάδα αυτή, όσο επιτυχημένη και να ήταν (με περίπου 5800 μέλη τον Νοέμβριο του 2019), δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει ως μακροπρόθεσμος πληροφοριακός και αρχαιολογικός κόμβος.

5. Η ομάδα Βι.Δ.Α.

Το 2016, μερικοί ερευνητές της ΕΒΚ σχημάτισαν μια εθελοντική ομάδα, αναζητώντας έναν τρόπο να προωθήσουν τις προσπάθειές τους για την ενημέρωση του κοινού και την αρχειοθέτηση της ΕΒΚ. Η ομάδα συμφώνησε να εφαρμόσει τις ακόλουθες κατευθυντήριες γραμμές:

1. Να χρησιμοποιήσει το διαδίκτυο για να διαδώσει στο κοινό την αξία καταγραφής της ΕΒΚ.
2. Να δημιουργήσει μια τυποποιημένη φόρμα για να συλλέξει πληροφορίες για την ΕΒΚ.
3. Να προσφύγει στο ευρύ κοινό για συνεργασία.
4. Να δημιουργήσει έναν ιστότοπο στο διαδίκτυο για να συλλέξει, να αποθηκεύσει και να παρουσιάσει τις συγκεντρωμένες πληροφορίες της ΕΒΚ που προέρχονται από τις συμπληρωμένες φόρμες.
5. Να διατηρήσει και να βελτιώσει τη σύνδεση με την προαναφερθείσα ομάδα στο FB.
6. Να διατηρήσει όλη τη διαδικασία όσο το δυνατόν πιο φιλική προς το χρήστη.
7. Να κρατήσει το έργο ελεύθερο και προσβάσιμο σε όλους.
8. Να χρησιμοποιήσει δωρεάν εργαλεία για να επιτύχει όλα τα παραπάνω.
9. Να διατηρήσει το μη κερδοσκοπικό, εθελοντικό χαρακτήρα του έργου.
10. Να αναζητήσει τεχνική βοήθεια για την υλοποίηση των σκοπών της.

6. Οι ιστότοποι της ομάδας Βι.Δ.Α.

Με βάση αυτές τις οδηγίες¹⁸, δημιουργήθηκε ένα ιστολόγιο (<https://vida-omada.blogspot.com/>) για να εντοπίσει, να συγκεντρώσει, να καταγράψει και να αποθηκεύσει όλες τις διαθέσιμες

¹² <http://www.ltp.ntua.gr/home>

¹³ <http://www.piop.gr/el/diktuo-mouseiwn.aspx>

¹⁴ <http://www.technopolis-athens.com>

¹⁵ <https://heritagemanagement.org/>, <https://www.monumenta.org/>

¹⁶ <http://ticcih.gr/>

¹⁷ http://www.plato-academy.gr/en/web/guest/viomixaniki_arxaiologia

¹⁸ Τα επιλεγμένα δωρεάν ηλεκτρονικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για να επιτευχθούν οι συμφωνημένες οδηγίες της ομάδας ήταν: το Facebook, το Blogger, οι Χάρτες Google, τα Google Sites και το YouTube.

πληροφορίες σε κάθε πιθανή μορφή και από κάθε πιθανή έγκυρη πηγή, προκειμένου να βοηθήσει στην ψηφιοποίηση της ΕΒΚ.

Η ομάδα και, συνεπακόλουθα, ο δικτυακός ιστότοπος ονομάστηκαν «**Βι.Δ.Α.**»: ΒΙ(ομηχανικά) Δ(ελτία) Α(πογραφής).

Τον Απρίλιο του 2019, η ομάδα αναβάθμισε τη διαδικτυακή της παρουσία με τη δημιουργία του ιστότοπου www.vidaomada.gr η οποία περιλαμβάνει και τα δελτία απογραφής των βιομηχανικών καταλοίπων και τους χάρτες εντοπισμού των καταλοίπων αυτών.

7. Τρόπος καταγραφής της ΕΒΚ από την ομάδα Βι.Δ.Α.

Δεδομένου του καινοφανούς του εγχειρήματος καταγραφής της ΒΚ στη χώρα μας σε τόση έκταση, θεωρήσαμε σκόπιμο να αποταθούμε σε οποιονδήποτε μπορεί να έχει σχετικές πληροφορίες. Για να κρατήσουμε την προσπάθεια φιλική προς όλους, δόθηκε αρχικά προτεραιότητα στη συλλογή οποιωνδήποτε πιθανών σχετικών πληροφοριών από οποιοδήποτε ελληνικό βιομηχανικό χώρο, παρά στην αξιολόγηση της σημασίας των παρουσιαζόμενων χώρων (που θα οδηγούσε σε πιθανές απορρίψεις που θα δημιουργούσαν αίσθημα ακύρωσης στους πιθανούς εμπλεκόμενους). Η αξιολόγηση θα ακολουθήσει σε μεταγενέστερο χρόνο, όταν θα συγκεντρωθούν επαρκή δεδομένα, επιτρέποντας στην ομάδα να προχωρήσει σε συγκρίσεις και αξιολογήσεις.

Προκειμένου να διευκολυνθεί η διαδικασία συλλογής πληροφοριών και η εμπλοκή ανθρώπων με ποικίλη εξοικείωση με την τεχνολογία δημιουργήθηκε ένα δελτίο αρχειοθέτησης, με βασικό στόχο την ευκολία χρήσης του, ενώ παρουσιάστηκαν παράλληλα λεπτομερείς πληροφορίες και δημιουργήθηκαν εκπαιδευτικά βίντεο για να καθοδηγήσουν τους καταγραφείς.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της προσπάθειας καταγραφής είναι ο διαδραστικός χάρτης που δημιουργήθηκε, ο οποίος βοηθά τους επισκέπτες να περιηγηθούν στην περιοχή ενδιαφέροντός τους και να εντοπίσουν βιομηχανικά κατάλοιπα, όπου το επιθυμούν. Επιπρόσθετα, η λεπτομερής κατηγοριοποίηση των καταλοίπων, βοηθάει τους επισκέπτες του ιστότοπου να προχωρήσουν σε πολλές ενδιαφέρουσες συγκρίσεις, ανάλογα με το γενικό τους ενδιαφέρον ή την εξειδικευμένη τους έρευνα.

Περίληπτικά, κάθε καταγραφή περιλαμβάνει:

1. Ένα συμπληρωμένο τυποποιημένο δελτίο καταγραφής με στοιχεία για την τοποθεσία, το είδος, την κατάσταση, τη χρήση του βιομηχανικού χώρου, τεκμηριωμένου με βιβλιογραφία και πιθανές μαρτυρίες.
2. Φωτογραφική (ή και πιθανόν κινηματογραφική) τεκμηρίωση και παρουσίαση.
3. Εντοπισμό του χώρου στο χάρτη με παροχή γεωγραφικών συντεταγμένων.
4. Προσθήκη κάθε βιομηχανικού χώρου σε ένα συνδυαστικό χάρτη της χώρας με όλους τους αποδελτιωμένους βιομηχανικούς χώρους. Επισημαίνεται ότι ο συγκεκριμένος χάρτης έχει δεχτεί μέχρι σήμερα τουλάχιστον 89.000 περίπου αποκλειστικές επισκέψεις.

8. Δεδομένα και στατιστικά στοιχεία καταγραφής.

Από τον Οκτώβριο του 2017, έως τις 31 Οκτωβρίου 2019, η πλατφόρμα απογραφής μας κατάφερε να καταγράψει δελτία για 863 ελληνικές βιομηχανίες ή βιομηχανικές περιοχές και θέσεις, να εμπλέξει περισσότερους από 110 καταγραφείς στην προσπάθεια αυτή, να ταξινομήσει τις πληροφορίες που συλλέχθηκαν με 755 ετικέτες κατηγοριοποίησης και ευρετηρίασης (tags), να δεχτεί 259 σχόλια-παρατηρήσεις για προσθήκες και διορθώσεις, να συλλέξει εκατοντάδες φωτογραφίες από πολλές πηγές, να επαληθεύσει πληροφορίες, να συγκεντρώσει πρωτογενείς μαρτυρίες, να επικυρώσει πηγές, να διασώσει γνώση που πλησιάζει στο χείλος της εξαφάνισης, να την παρουσιάσει και να τη διαθέσει ελεύθερα σε όλους τους ενδιαφερόμενους.

Κατάφερε, επίσης, να προσελκύσει ένα διεθνές ακροατήριο αναγνωστών, που αριθμεί πάνω από 143.000 επισκέψεις (μέχρι τις 31 Οκτωβρίου 2019).

9. Κοινωνικός αντίκτυπος και μελλοντικές προκλήσεις.

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της εποχής μας είναι ότι οι άνθρωποι σήμερα τεκμηριώνουν οι ίδιοι τη ζωή τους περισσότερο από ποτέ. Οι τεχνολογικές ευκολίες, με την χρήση ηλεκτρονικών εφαρμογών, βοηθούν στην καταγραφή του εαυτού τους και της ζωής τους. Ταυτόχρονα, εμφανίστηκε και η τάση των ανθρώπων να θέλουν να συγκεντρώσουν και να διαφυλάξουν την τεκμηρίωση «κοινοτήτων», όπως οι ίδιοι τις ορίζουν. Έτσι δημιουργούνται διάφορα είδη τυπικών και άτυπων συλλογών καταγραφών, ίσως γιατί, καθώς ο ρυθμός των αλλαγών αυξάνει, οι άνθρωποι αισθάνονται ότι το παρελθόν είναι πιο εύθραυστο (Γιαννακόπουλος Γ., Μπουντούρη Β., 2015). Σε αυτό το πλαίσιο, καταγραφές όπως της ομάδας ΒιΔΑ αναδεικνύονται κοινωνικά χρήσιμες αλλά και ερευνητικά αναγκαίες με πολλαπλούς τρόπους.

Ο τρόπος συγκέντρωσης των πληροφοριών και τεκμηρίωσης των δελτίων μας μέσω των κοινωνικών δικτύων και τις αλληλεπίδρασης που αυτά επιτρέπουν ανεξάρτητα από χρονικούς και τοπικούς περιορισμούς, μέσω επιτόπιων αναζητήσεων, με αυτοψίες, με τη βοήθεια των ντόπιων κατοίκων μέσω άτυπων συνεντεύξεων κατά τη διάρκεια των επιτόπιων αυτοψιών, μέσω φωτογραφήσεων και βιντεοσκοπήσεων ή σχεδιαστικών αποτυπώσεων, αλλά και μέσω της βιβλιογραφικής ενημέρωσης κινητοποιεί τις τοπικές κοινότητες αλλά και ένα ευρύτερο πλέγμα ανθρώπων με σχετικά ενδιαφέροντα ώστε να ενσκήψουν ξανά στον τόπο τους, να ανακαλύψουν ξανά την ιστορία του και να ανανεώσουν τη σύνδεσή τους μαζί του, ισχυροποιώντας τους τοπικούς δεσμούς.

Αν η χρήση των καταγραφών από τις τοπικές κοινωνίες είναι προφανής, με τη γνώση του παρελθόντος τους, με τις ενημερωτικές βιομηχανικές βόλτες ή με την πιθανή κινητοποίηση για επανάχρηση βιομηχανικών χώρων ή και διάσωση βιομηχανικών καταλοίπων και εργαλείων, δεν πρέπει να υποτιμάται και η χρήση των καταγραφών μας (τόσο του χάρτη, όσο και των δελτίων ή της κατηγοριοποίησης τους) από ερευνητές και μελετητές για τις δικές τους έρευνες.

Θέλουμε να υπογραμμίσουμε ότι αυτή η προσπάθεια δεν επιδοτείται ούτε χρηματοδοτείται με κανένα τρόπο, δεν έχει δημοσιοποιηθεί γενικευμένα και τη διαχειρίζεται μια πολύ μικρή ομάδα εθελοντών. Παρόλες τις αντιξοότητες που αντιμετωπίζει η ομάδα (το μεγάλο μέγεθος του εγχειρήματος, το ολιγάριθμο των μελών της, η δυσκολία προσέλευσης νέων μελών, η μειωμένη πρόσβαση σε εργαλεία χρηματοδότησης και μέσα προβολής, ο προβληματισμός μας για τη σκοπιμότητα θεσμικής μετατροπής από άτυπη σε τυπική ομάδα, π.χ. ΑΜΚΕ, και οι δυσκολίες αυτής της μετατροπής), φιλοδοξεί με αυτή την προσπάθεια, να συνεισφέρει στην ενεργοποίηση, προς κάθε κατεύθυνση, όλων των ενδιαφερόμενων για την καταγραφή και -στο μέτρο του δυνατού- τη διάσωση και αποκατάσταση των βιομηχανικών μας μνημείων.

Επίλογος

Είναι γεγονός ότι η βιομηχανία, και άρα η ΒΚ, διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του σύγχρονου πολιτισμού, ως αναπόσπαστου μέρους της πολιτιστικής κληρονομιάς και πρωταρχικό στοιχείο για την αλλαγή και την ανάπτυξη της κοινωνίας.

Στο πλαίσιο αυτό, ένα τεχνικό μνημείο θεωρείται σημαντικός φορέας πληροφοριών, καθώς ενσωματώνει πολιτισμικές, οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιρροές. Μέσα από την κατανόηση της ΒΚ, διασφαλίζεται η ιστορική γνώση και η αντίληψη της σύγχρονης κοινωνικής και οικονομικής πραγματικότητας. Ως εκ τούτου, στη ΒΚ, η προσέγγιση διάσωσης έχει αποκτήσει σημαντική δυναμική. Σε απόρροια αυτής της συνειδητοποίησης έχει προταθεί η αποκατάσταση και επαναχρησιμοποίηση πολλών παλαιών βιομηχανικών συγκροτημάτων (Palmer, M., Orange, H., 2016).

Η καταγραφή και τεκμηρίωση της ΒΚ είναι, επομένως, το πρώτο βήμα για τη διαφύλαξή της και μπορεί να καθορίσει τις κατευθυντήριες αρχές για την επανάχρηση ή επαναλειτουργία κτιρίων και των χώρων που περιλαμβάνουν.

Σε αυτό το πολύ σημαντικό βήμα συνεισφέρει η ομάδα Βι.Δ.Α, με την οργάνωση των καταγραφών των βιομηχανικών καταλοίπων της χώρας μας, προσδοκώντας, με τη δημοσιοποίηση της

προσπάθειας αυτής, στην ενεργοποίηση όλο και περισσότερων εθελοντών, που θα συμβάλλουν στο ουσιαστικό -πιστεύουμε- αυτό εγχείρημα.

Η Βι.Δ.Α είναι μια συνεχιζόμενη και μεγεθυνόμενη προσπάθεια, που στοχεύει να καταστεί κεντρικό σημείο στην προσπάθεια διάσωσης αρχείων, στοιχείων και μαρτυριών της ΕΒΚ και ελπίζει στη (και καλωσορίζει τη) συνεισφορά όλων, ακόμα και με την απλή κοινοποίηση της δουλειάς που πραγματοποιεί η ομάδα μας.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Βακαλοπούλου Μ., Δανιήλ Μ., Λαμπρόπουλος Χ., Φασουράκης Η. (2019) «www.vidaomada.gr: δύο χρόνια έρευνας και καταγραφής της βιομηχανικής κληρονομιάς της Ελλάδας», 3ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ψηφιοποίησης Πολιτιστικής Κληρονομιάς - EuroMed 2019, Αιγάλεω, 25-27 Σεπτεμβρίου 2019 (προφορική ανακοίνωση).

Γιαννακόπουλος Γ., Μπουντούρη Β. (2015) «Εισαγωγή στην Αρχαιονομία», εκδ. ΣΕΑΒ, Αθήνα.

Γιαννίτης, Τ. (1993) «Βιομηχανική και τεχνολογική πολιτική στην Ελλάδα», εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα.

Καλοσκάμης Ν., Κολλάτος Ι. (2004) «Δημιουργία διαδικτυακού ιστοτόπου για τα βιομηχανικά μνημεία της Αττικής», Μυτιλήνη, διαθέσιμο στο

<http://hellenicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/10700/file0.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Λαμπρόπουλος Χ., Βακαλοπούλου Μ., Δανιήλ Μ., Φασουράκης Η. (2018) «Βι.Δ.Α.: μια προσπάθεια καταγραφής της ελληνικής βιομηχανικής κληρονομιάς», «Πολιτισμός 2030: Είναι η Τέχνη Πρωτεύουσα;», Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης «Ελευσίνα 2021», Ελευσίνα, 8-11 Νοεμβρίου 2018 (προφορική ανακοίνωση).

TICCIH (2003) *Χάρτα του Nizhny Tagil* για τη Βιομηχανική Κληρονομιά: <http://ticcih.org/about/charter/>

Ξενόγλωσση

Buchanan, A. (2005) «*Industrial Archaeology: Past, Present and Prospective*», *Industrial Archaeology Review*, 27:1, 19-21, DOI: 10.1179/030907205X44321

Labadi, S. (2001) «*Industrial Archaeology as Historical Archaeology and Cultural Anthropology*», διαθέσιμο στο <http://pia-journal.co.uk/article/download/197/238>

Lampropoulos C., Vakalopoulou M., Daniil M., Kouremenou S., Fassourakis I., (2018) «*Βι.Δ.Α.: An online collective platform for archiving Greek Industrial Heritage*», 5th International Conference in Heritage Management, Athens, 21-23 September 2018 (oral presentation).

Palmer, M., Orange, H. (2016) «*The archaeology of industry; people and places*», *Post-Medieval Archaeology*, 50:1, 73-91, DOI: 10.1080/00794236.2016.1169812

Διαδικτυακές Πηγές

www.facebook.com/groups/industry.archaeology: ομάδα ΒΑ στο Facebook

www.vidaomada.gr: ιστότοπος ομάδας Βι.Δ.Α.

www.vidaomada.eu: εναλλακτικός ιστότοπος ομάδας Βι.Δ.Α. (για μελλοντική μεταφορά του στα αγγλικά)

<https://vida-omada.blogspot.com>: αρχικός ιστότοπος ομάδας (ενσωματωμένος πια στο www.vidaomada.gr)